

Җазычынын гејд дәфтәриндән

лө, үмуми көрүнүшүнө көрө, өң мұасир ели мәркәзи олмага лаји, өн мұасир бир шөһәрди. Бейнәхалг әмқдашлыг нәтиҗәсиндә јараныш беш, өн беш, ијirmi мәртәбәли, мәрмөр кими агаппа, фасадлары мұасир нахышлы: еванлары рәнкарәни, биналар заһири мұхтәлифликлә бәрәбәр вәлид, аһәнкдар бир симфония тәһнил едирләр.

Марағлы чәһәтләрдән бири дә будур ки, шөһәри ијринчә јашы олдуғуна бахмајараг, бурада азы әлли-алтмыш, бәлкә даһа чох јашлы ағачлара, һәтта елә шөһәрин ичиндәчә тамамилә тәбни мешәчкиләрә раст кәлмәк олар. Ахы, шөһәр мешәни ичиндә салымышдыр вә бунлар гәдим мешәни гајгы илә сахланмыш јадикарыдыр.

Дубнанын башга бир марағлы вә көзәл хүсусијәти дә будур ки, һәјәтләрлә күчәләр бир-бирини давамдыр. Фасар-диварлы, алагапылы-дарвазалы һәјәт јохдур, курултулу, һај-күјү, һисли-тозлу күчә дә јохдур. Һәјәтләр дә, күчәләр дә күлү-чиҗәкли бағчалардыр. Гаршы-гаршыја тикилмиш ики чәркә евин арасындакы кениш саһәни, шәрти олараг, күчә адландырсаг, бәлә һәјәтләрин һәр бири санки мұасир ушаг бағчасыдыр: ушаглар үчүн пилләли гүлләчкиләр, рәнкарәни нахышлы, нағыл вә севимли ушаг китаблары гәһрәманларынын шәкилләри чәкилмиш даһмачылар, јелләчәкклар, һәрләнчәкклар, сүрүшәнчәкклар, һоппанчаглар вәр.

Башга бир марағлы хүсусијәт: мағазаларын, ичтимаи биналарын, евләрин гаршысында оларча һәр чүр даһили вә харичи маркалы велосипед көрмәк олар. Бунлар үчүн һәр јердә хүсуси,

сәлигәли даими дурачаглар гајрылымышдыр. Күчәләрдә велосипед сүрән јеничә ајаг ачымыш балалара да, арбирчәк нәһәләре дә, сагы-сагалы гуршагына чатаһ бабалара да раст кәләрсини. Бурада, нечә дәјәрләр, Једдисиндән јетмишигә гәдәр һаимы велосипедчидир. Иш бурасындадыр ки, Дубнада автобус, троллејбус, трамвай, һәтта танси кими шөһәр нәгилјаг вәситаләри һәлә ки, јохдур. Бу да чох јахшыдыр! Һәм шөһәрин һавасы тәмиз галыр, һәм дә адамлар, бәјүк шөһәрләрдә олдуғу кими, һәрәкәтсизликдән көрәлиб хәстәләнмирләр.

Гәрибә бир парадокс: Дубна һаггында мәлүмат китабында дәјилир: «Бәс көрсән елмин әи мұасир саһәси илә мәшғул олан бир мәркәз нә үчүн бәлә өлдән-јагдан узаг, учгар бир јердә салыны? Бунун сәбәбләриндән бири, бәлкә дә биринчиси — атом машыналарынын әмәлә кәтирочәји зәрәрли шуәланма вә радиоактив ахышларын тәһлүкәсидән әтраф мүһити горумаг гајгысы иди. Амма сонрагы тәдигат көстәрди ки, әтрафдакылар үчүн дә һәтта биләвәсита сүрәтләндиричиләрә хидмәт едәнләрин евләри үчүн дә һеч бир тәһлүкә јохдур! Амма, һәр һалда, әһтијат јахшы шәјдир...».

Шөһәрин көзәллигине исә сөз ола билмәз.

Волганын бизим Абшерон чимәрликләри кими гүмсәл саһилиндә дуруб, шөһәрә бир дә вургун-вургун баханда бизим Сумгајыт јадыма дүшдү. Ахы, бәнзәјиш јалчыз заһири дәјил: икиси дә — кәнч, демәк олар ки, јашыд, икиси дә көзәл. Икиси дә — бейнәлимиләл гардашыш шөһәри. Икиси дә — бир-биринә јахын ихтисас саһибни.

Сумгајыт — кимјачылар, Дубна — физикләр шөһәри. Икиси дә — саһилдә; Дубна — Волга саһилиндә, — Волга Хәзәрә ахыр. Сумгајыт — Хәзәр саһилиндә — үзү Хәзәрә бахыр...

Дубна илә илк танышлыг күнләриндә өз-өзүнә, демәк олар ки, өзбашына гејд дәфтәринә дүшән илк сәтирләр, бәлкә дә кәләчәкдә јазылачаг бир поеманын прологу олачагдыр.

Әслиндә мөним бура, динч атом дијарынын пајтахтына сәзамјәјәтимдән мөрсәд дә кәнч дубналылар һаггында, еләчә дә физика саһәсиндә бәјүк тарихи вә мұасир көшләр һаггында популар бәдни әсәрләр јазмагдыр.

Будур, Волганын саһилиндә полад, бетон, шүшәдән мұасир үслублу гәһәни бир бина учалыр. Фасада гапынын үстүнә лап узагдан ачыг-ашкар охунан, гәдим јунан үслублу ири һәрфләрдә бирчә сөз јазылмышдыр:

Архимед

Бура үзкүчүлүк һовуздур. Идманчыларла јанашы, кәнчләр вә мөктәбиләр дә тез-тез јолуну бурадан салыр, бурада апарылан иш, идман, һәм дә һовузуи ады илә әләгәдәр Архимеди бәјүк көшфи һаггында марағлы, мәлүматлы бир әсәр јазмага зөмин јарадыр.

Одур, бир аз о јанда, бизим денизкәнары паркы хатырладаг саһил паркындакы ағачлар арасында јоғун көвдәли, гочаман бир ағач көрүнүр. Өзү дә алма ағачына бәнзәјир. Һөмин о алма ағачына ки, Нјутон баба онун алтында отуранда, бир алма будагдан гопуб, башына душмүшдү вә бунун сәјәсиндә о да чазибә гаһунуну тапмышды. Сонралар Нјутондан сорушанда ки, алма чох адамнын башына дүшүб, амма нечә олду ки, гаһуну онлар

јоғ, сәи тапдын? — О дәјиб: «Чүнки мән ону чохдан ахтарырдым!».

Мұасир елми мөвзулар кәлдикдә, бурада бәләдчиси баш чыхармаг мүмкүн дәјил. Бу јолда илк бәләдчи кими институтун габагчыл елми ишчиләриндән, достум, елмләр доктору Леонид Иванович Пономарјовун «Квантын о тајында» ады елми-популар китабынын адыны чәкә биләрәм. «Молодаја гвардија» нәшријәти тәрәфиндән бурахылмыш бу китаб мұасир атомшүнаслыг барәсиндә һаимы үчүн јазылмыш садә, марағлы мәлүмат вермәклә јанашы, һәм дә имканы оланлар бу мөвзуларда јени әсәрләр јазмага илһамландырыр.

Совет Иттифагында мұхтәлиф халгларын бирликдә јашадылары шөһәрләр аз дәјил. Вәзи бәјүк шөһәрләрдә мөсәләи али вә орта ихтисас мөктәбләриндә охујан харичи елә кәнчләри дә јашајырлар. Анчаг Дубнада, бунлардан фәргли олараг, социалист өлкәләри алимләринин әксәријәти өз аиләләри илә бирликдә галыр, онлары ушаглары бурада доғулуыр, бәјүјүр, бағчаја, мөктәбә кедирләр. Бурада дубналы чехләр, болгарлар, дубналы монголлар, алманлар, еләчә дә дубналы азербайчандылар, дубналы күрчүләр, ермениләр көрмәк олар. Ушагла Дубнанын бағчаларында, мөктәбләриндә, Волга саһилиндәки шәи пионер дүшәркәләриндә охујур, ојнајыр, достлашырлар. Бу достлуг онларын гәлбиндә әбәди јашајачагдыр.

Әлбәттә, бәлә ушаглар һаггында әсәр јазмаг марағлы олмага јанашы, һәм дә ичтимаи-сјаси мөнада өһәмијәти вә шәрәfli вәзифәдир.

Микајыл РЗАГҮЛУЗАДӘ